

Wstęp

Tematyka artykułów zawartych w XVI tomie *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica* dotyczy interdyscyplinarnych zagadnień związanych z geografiami. W prezentowanym tomie znajduje się trzynaście artykułów, w tym dwa po angielsku, w których autorzy, poruszając się w obrębie badań z geografii społeczno-ekonomicznej, podejmują rozważania dotyczące zarówno problematyki geografii ludności, geografii społecznej, geografii turystyki, dydaktyki geografii, jak i zagadnień związanych z architekturą, planowaniem przestrzennym i zagospodarowaniem terenu.

Tom otwiera artykuł napisany przez Iliana Villerias Alarcón, Giovanna Santana Castañeda, Marcela Virginia Santana Juárez, Rodrigo Huitrón Rodríguez pracowników Uniwersytetu w Toluca w Meksyku. Autorzy dokonują w nim analizy społeczno-zróżnicowania w zakresie zdrowia w regionie Południowego Pacyfiku. Badacze wyselekcjonowali społeczno-przestrzenne czynniki warunkujące zdrowie, które standaryzowano za pomocą indeksu omega w celu uzyskania wskaźnika syntezy wszystkich użytych zmiennych, stosując wielowymiarową technikę analizy zwaną punktami klasyfikacji przestrzennej (SCS). Autorzy udowadniają, że meksykański region Południowego Pacyfiku to obszar o wielkiej różnorodności i złożoności, zarówno w kontekście społecznym, jak i gospodarczym i geograficznym. Ich wyniki pokazały, że najgorsze warunki panują w Cochoapa el Grande, Metlatónoc (Guerrero) i San Simón Zahuatlán (Oaxaca) i charakteryzują się wysokimi brakami w zakresie usług zdrowotnych, edukacji, warunków mieszkaniowych i zatrudnienia.

Kamila Ziółkowska-Weiss podjęła temat związany z architekturą organiczną i jej zastosowaniem w hotelarstwie. Jej głównym celem było przedstawienie wyników badania w formie sondażu diagnostycznego dotyczącego znajomości wśród respondentów pojęć zrównoważonego rozwoju, ekohotelu, a także architektury organicznej oraz jej zastosowania w hotelarstwie. Z prezentowanych przez autorkę badań wynika, że jest to stosunkowo nowy nurt i większość respondentów nie zna i nie umie scharakteryzować czym jest architektura organiczna. Autorka opisuje również fakt, że połowa ankietowanych nie jest w stanie wymienić żadnej budowli wpisującej się w styl architektury organicznej, a dla większej połowy z nich pojęcie ekohotelu jest zupełnie nieznane. W artykule autorka udowadnia, że jest to rozwijający się nurt w hotelarstwie i architekturze, podając liczne zastosowania i założenia architektury organicznej zastosowanej w hotelarstwie.

Potencjał pielgrzymkowy województwa wielkopolskiego w bardzo obszerny i recyzyjny sposób w swoim artykule opisał Franciszek Mróz. Autor wskazał czynniki, które decydują o rozwoju sieci sanktuariów i szlaków pielgrzymkowych w województwie wielkopolskim, a także te, które mają wpływ na potencjał pielgrzymkowy opisywanego regionu. Na podstawie badań terenowych, wywiadów z kustoszami sanktuariów oraz waloryzacji odcinków *Camino de Santiago* wskazał także na

perspektywy rozwoju turystyki religijnej w Wielkopolsce. Autor na poszczególnych mapach przedstawił dane, obrazujące że w woj. wielkopolskim funkcjonuje ponad 80 sanktuariów (wszystkie przynależą do Kościoła rzymskokatolickiego): ponad 60 sanktuariów maryjnych, 11 sanktuariów Pańskich oraz 10 sanktuariów świętych i błogosławionych.

Magdalena Kwiek podjęła temat dotyczący wpływu ograniczeń związanych z pandemią na aktywność sportowo-rekreacyjną oraz zachowania zdrowotne studentów turystyki i rekreacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W artykule przedstawiła wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów kierunku Turystyka i rekreacja, dotyczące zmiany w diecie oraz nawyków związanych ze zdrowiem podczas trwania pandemii wywołanej Covid SARS-CoV-2. Jak wynika z badań autorki większość studentów, mimo iż zaczęła bardziej zwracać uwagę na zdrowie to znacznie ograniczyła lub zaprzestała całkowicie aktywności sportowo-rekreacyjnej, większość też zwiększyła podaż pokarmów, zwłaszcza tych niezdrowych. Autorka udowadnia, że istnieje konieczność dalszej edukacji w zakresie zdrowotnego trybu życia, umiejętności wykorzystania dostępnych narzędzi internetowych oraz przenośnego sprzętu sportowego do podtrzymywania lub podnoszenia ogólnej sprawności fizycznej niezbędnej do utrzymania zdrowia.

Skutkiem zanieczyszczenia powietrza jest smog, kwaśne deszcze, dziura ozonowa, globalne ocieplenie, a także choroby układu krążenia, układu oddechowego oraz choroby nowotworowe. Nad tym zagadnieniem pochylił się Dariusz Góra, który w swoim tekście udowadnia, jak niezmiernie ważne są ochrona środowiska i dbanie o jakość. Głównym przedmiotem jego pracy jest wpływ zmian stężenia wybranych zanieczyszczeń powietrza (pył zawieszony PM10 oraz PM2,5, benzo(a)piren i tlenki azotu) w Bielska-Białej w latach 2010-2018 na ogólny stan zdrowia dzieci i młodzieży w powiązaniu z warunkami meteorologicznymi.

Kolejny artykuł prezentowany w tomie, autorstwa Etienne Gatera, dotyczy aspektów demograficznych w Rwandzie. Opracowanie stanowi ocenę wpływu stanu małżeńskiego na zmianę procesu dzietności, będącego elementem przemian demograficznych w Rwandzie. Autor w swoich rozważaniach koncentruje się także na wskaźnikach, takich jak wiek pierwszego małżeństwa, wskaźniki rozwodów, separacji, rozpadów małżeństw, wdowieństwo, poligamia i liczba osób niezamężnych a zmiana wskaźnika płodności w Rwandzie.

Współcześnie coraz większą popularność wśród badaczy zyskuje problematyka dotycząca konkretnych miejsc. Paradoksalnie, atomizacja obszaru państwa pozwala na lepsze poznanie złożonych struktur, jakie to państwo tworzy. W tym właśnie zakresie lokalny charakter zachodzących procesów stanowi dzisiaj punkt odniesienia dla szeroko ujętej dyskusji odnośnie walorów miejsca (miasta). Artykuł Wiktora Możgina dotyka tych problemów i przedstawia proces przywracania historycznej pamięci w małym mieście na Ukrainie, a także wpływ owej pamięci na atrakcyjność turystyczną tego miasta. Autor odwołuje się do wyników badań przeprowadzonych w miejscowości Sławuta i przeprowadza analizę wybranych okresów historycznych oraz ich znaczenia dla turystycznej atrakcyjności miasta. Wskazuje również propozycje działań mających na celu przygotowanie skutecznej strategii skierowanej na promocję miasta na zewnątrz. Artykuł stanowi część szerszej dyskusji naukowej na temat turystycznej atrakcyjności niewielkich ukraińskich miast, która sukcesywnie trwa na Ukrainie od 2015 roku.

Kolejny prezentowany artykuł autorstwa Moniki Machowskiej przybliży temat związany z „tent cities” w Stanach Zjednoczonych. Jest to zjawisko o wielu obliczach i długiej historii – od obozowisk zbiegłych niewolników w okresie Wojny Secesyjnej, przez Hoovervilles, po „CCC Camps” i „She-She-She Camps” w ramach programu New Deal. Współcześnie obejmuje nielegalne „tent cities” oraz osady powstające przy udziale organizacji pozarządowych i akceptacji samorządów lokalnych. W okresie pandemii COVID-19 magistraty kilku największych aglomeracji kraju zorganizowały legalne „tent cities” jako zastępstwo dla zamykanych schronisk dla osób w kryzysie bezdomności. Te działania nie tylko skupiły zainteresowanie mediów, ale stały się także okazją do postawienia pytania o zasadność zastosowania podobnych rozwiązań jako stałych elementów federalnej strategii walki z bezdomnością. Udzielenie na nie wiarygodnej odpowiedzi może mieć szczególną wagę w obliczu konsekwencji zamrożenia amerykańskiej gospodarki, którymi są wysoki poziom bezrobocia, spadek dochodów i niewystarczająca liczba niedrogich mieszkań, a co za tym idzie ryzyko wzrostu populacji bezdomnych Amerykanów, co w bardzo dokładny i skrupulatny sposób opisuje autorka tekstu. Artykuł ma charakter deskryptywno-analityczny, a za podstawę analiz posłużyły autorce statystyki i raporty administracji federalnej, organizacji pozarządowych, monografie, artykuły naukowe oraz materiały prasowe.

Kolejny prezentowany w tomie artykuł dotyczy aspektów związanych z turystyką winiarską w Kolumbii Brytyjskiej w Kanadzie. Natalia Lewandowska, autorka tekstu, dokonała charakterystyki turystyki i jej rozwoju w Kolumbii Brytyjskiej, ze szczególnym uwzględnieniem regionów turystycznych, charakterystyki turystyki winiarskiej w Kolumbii Brytyjskiej, a także zaproponowała i zaprezentowała autorki szlak w Vancouver, który zawiera aspekty kulturowe, społeczne oraz przyrodnicze. Proponowana przez nią trasa turystyczna zawiera elementy enoturystyki, które w znacznym stopniu nawiązują do turystyki kulturowej. Zaprezentowany w artykule autorski szlak turystyczny zawiera charakterystykę: bazy noclegowej, gastronomicznej i niebezpieczeństw, jakie można napotkać podczas wędrowki po mieście Vancouver. Na podstawie opracowanego szlaku i przeglądu literatury autorka wywnioskowała powiązanie między turystyką winiarską a miejską w omawianym mieście. Dzięki zbadaniu i zaproponowaniu autorskiego szlaku materiał badawczy może zostać wykorzystany przez istniejące biura podróży oraz touroperatorów nie tylko w Kanadzie, ale także przedstawicieli organizacji turystyki w innych krajach na świecie.

Jakub Cieszyński jest autorem artykułu na temat waloryzacji obiektów dziedzictwa kulturowego dzielnicy Prądnik Biały w Krakowie. Głównym celem podjętych przez autora rozważań była analiza oraz przedstawienie problematyki ochrony obiektów zabytkowych na omawianym terenie. Podstawowym źródłem były dane pozyskane z gminnej ewidencji zabytków oraz wyniki inwentaryzacji terenowej. Pozyskane informacje posłużyły do opracowania autorskiej typologii obiektów zabytkowych położonych na obszarze dzielnicy oraz ich waloryzacji. W wyniku inwentaryzacji wykazano duże walory zasobu na terenie dzielnicy, a także wyraźne zaniedbania i niezgodności względem stanu formalnego. Prezentowane wyniki stały się podstawą do wysunięcia wniosków o niewykorzystanym potencjale dziedzictwa kulturowego peryferyjnych dzielnic, jak i wskazania dobrych praktyk, które mogłyby poprawić stan zabytków.

Patryk Olszyński przedstawił korzyści, bariery i zmiany związane z procesem odzyskania praw miejskich na przykładzie miejscowości Tylicz, która w przeszłości była ośrodkiem miejskim i ponownie mogłaby zostać miastem. Autor przeanalizował zmiany, które wynikałyby z tego procesu i jakie możliwości stwarzałyby to dla rozwoju miejscowości. Opracowanie wymagało analizy aktów prawnych powiązanych ze statusem miasta i samorządem gminnym, a także literatury przedmiotu dotyczącej zarówno powyższych zagadnień, jak i miast restytuowanych i zdegradowanych. Prezentowane wyniki badań pokazały, że postrzeganie miejscowości Tylicz jako miejskiej jest zasadne, natomiast z prawnego punktu widzenia restytucja miejscowości jest na dzień dzisiejszy bardzo utrudniona, co nie znaczy, że nie jest możliwa. Autor udowadnia, że miejscowość mogłaby zdecydowanie skorzystać na odzyskaniu praw miejskich ze względu na możliwość pozyskiwania dodatkowych funduszy, promocję miejscowości, samodzielne gospodarowanie budżetem i stanowienie prawa miejscowego.

W prezentowanym tomie znalazł się także tekst związany z dydaktyką. Przedmiot szkolny podstawy przedsiębiorczości został wprowadzony do wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych w 2002 roku. Obecna reforma szkolnictwa niesie za sobą wiele zmian w funkcjonowaniu szkół i daje możliwość zmiany sposobów nauczania wielu przedmiotów. Nad tematem związanym z oceną przedmiotu podstaw przedsiębiorczości w opinii uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych w Polsce pochylił się Piotr Kondraciuk, który przedstawił wyniki badań zebrane w 2018 roku. Ich analiza wskazała, że uczniowie negatywnie oceniają wiele aspektów kształcenia w zakresie podstaw przedsiębiorczości.

XVI tom *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica* kończy artykuł Karoliny Nesterowicz dotyczący zmodernizowanej przestrzeni architektury Szwajcarii. Opisując architekturę Szwajcarii, autorka podkreśla, że należy pamiętać, że architekturę tworzą ludzie, posługując się swoją pomysłowością, wyobraźnią i wizją zagospodarowania danej przestrzeni. Przy projektowaniu każdemu twórcy powinna towarzyszyć oryginalność i kreatywność, która będzie określać ich styl oraz pozwoli im wyróżniać się na tle innych. Autorka twierdzi jednak, że proces tworzenia powinien zachować pewien rytm, aby w efekcie końcowym nie powstał chaos czy też totalna abstrakcja.

Kamila Ziółkowska-Weiss